

ВСТУП

Сучасна Україна є молодою державою, яка проголосила свою незалежність 1991 року після демократичних змін у Центрально - Східній Європі та розпаду Радянського Союзу, хоча лише її писемна, задокументована історія сягає більш як тисячолітньої давнини. Україна має багату й різноманітну духовну спадщину, в якій домінує місце посідає християнська традиція. Фактично, неможливо зрозуміти жодного аспекту українського культурного, суспільного, політичного, а навіть економічного життя упродовж останнього тисячоліття, не беручи до уваги внеску християнства, його вчення та канонів, літургійних практик, етичних норм, спільнотної та особистої духовності, церковного мистецтва та народної побожності. Втім, релігійне життя на українських землях від найдавніших часів урізноманітнювалось значною присутністю християн, а також тривалим збереженням оригінальних місцевих звичаїв і обрядів.

Територія України вже від початків її християнізації була одним із теренів, де впливи Сходу й Заходу поєднувалися та конкурували між собою, де відмінності між різними християнськими традиціями часто набирали форми тривалого й гострого протистояння або ж спонукали до вироблення планів і пошуку шляхів примирення та поєднання. Усі ці історичні особливості проявляються і в сучасному розмаїтті християнських Церков та інших релігійних вірувань, і в складних стосунках між ними, та потребують об'єктивного, неупередженого пізнання й розуміння.

Взаємовиключні поняття «Схід» і «Захід» ввійшли в історію ще за багато століть до того, як Українська Церква почала існувати. Ці поняття уперше зустрічаємо в Геродота, котрий описував конфлікт між Заходом і Сходом. Входження цих понять в історичну свідомість доби пізньої античності зумовлене адміністративним поділом Римської імперії на Східну й Західну частини. Цей поділ, однак, не мав «антисхідної» спрямованості, навпаки, ранні християни Середземномор'я ставилися до Сходу з особливою повагою, як до землі, що породила Спасителя. Але в XI ст., після поділу Церков, а особливо 1204 року, після нападу на Візантію хрестоносців, справи погіршилися. Одним із завдань, які я ставив перед собою, було описати ті важливі факти, що вплинули за цей період на формування Української Церкви та культури. У першій половині XI століття в історії Церкви мала місце помітна подія: розкол між Візантійською і Римською Церквами. Відгомін її триває впродовж століть аж до сьогодні. Проблема Великої Схизми та її впливу на стан Київської Церкви цікавила багатьох істориків. У цій роботі буде зазначено період із IX по кінець XIII століття. Ці століття вважаються своєрідними «темними віками» в історії нашої Церкви. 1054 рік стає переломним роком у всесвітній історії та історії Вселенської Церкви. З цього часу «Христова риза» — його Церква розірвана надвоє, і наша Київська Церква у той час намагається своїм життям заглибити гострі кути, які виникали між Сходом і Заходом. Географічне розташування України спричинило те, що вона виконувала функцію своєрідного моста між Сходом і Заходом. Але коли два «титани» (Схід і Захід) сходилися, то цей крихкий місток тріщав.

Тепер Церква змагається за свою ідентичність та утвердження серед інших помісних Церков, вона прагне здобути патріархат та всесвітнє визнання. Як уже згадувалось вище, даний період є своєрідними «темними віками» в історії Київської Церкви. Щоб більш-менш з'ясувати стан Церкви і позицію Церкви до розколу, я вирішив зробити це дослідження.

Багато років Українська Церква терпіла, страждала, та все ж повноцінно жила, незважаючи на складну політичну ситуацію в Україні, і заслуговує на те, щоб в недалекому майбутньому сміливо і відверто стелити шлях до кращого завтра нашого народу і всього християнського світу.

На думку багатьох істориків, фундамент розколу був закладений давно, а сам розкол – це тільки питання часу. Цю трагічну подію розколу можна поділити на дві дії – періоди. Перша дія відбулась у IX столітті і головними дійовими особами були: папа Микола I, а також патріарх Фотій, друга дія — в XI столітті, головними дійовими особами якої були: папа Лев IX і Михайло Керулярій .

У написанні роботи використано матеріали різних істориків. Зокрема працю видатного історика митрополита Макарія Булгакова «История Русской Церкви» в двох томах, яка стала одним із моїх джерел. А також працю українського історика д-ра Григора Лужницького – «Українська Церква між Сходом і Заходом», яка теж стала джерельною. У написанні даної дипломної роботи використано праці багатьох істориків, які займались вивченням історії України. Зокрема, використана праця професора Йоркського університету в Торонто, українця за походженням, Ореста Субтельного. Дана робота визнана на Заході кращим популярним викладом історії України англійською мовою. Вона вражає нетрадиційною концепцією української історії, прагненням автора до наукової об'єктивності, неупередженістю позиції, зваженістю оцінок, а головне – ідеєю національного відродження України.

1993 року видавництво «Стрім» видало працю д-ра Матвія Стахіва – «Христова Церква в Україні 988-1596». Автор переконливо показав у цій книзі правдиві відносини Української Церкви з Царгородськими Патріярхами, а також взаємовідносини Риму із Константинополем.

Випускник і професор Київської Духовної Академії Михайло Поснов у своїй книзі «История Христианской Церкви» розкриває суть свого бачення на минуле і на відносини Східного і Західного християнства упродовж перших 11 століть, які у висвітленні історичних фактів залишаються завжди об'єктивним.

Михайло Грушевський у працях «Ілюстрована історія України» та «Очерк истории украинского народа» пропонує оригінальне трактування важливіших історичних подій і подає характеристики видатних діячів національної історії.

Ще одним істориком, працю котрого ми використали, є Микола Аркас з його працею -нарисом «История Украины-Руси».

Опрацьоване також друге і третє видання «Нарису Історії Церкви в Україні» владики доктора Софрона Мудрого, ЧСВВ. Автор намагається розкрити у синтетичній формі лекції історичний образ Церкви.

Використано працю професора Миколи Чубатого «Історія християнства на Русі-Україні», том II, частина I.

Метою написання дипломної роботи є: показати на базі доступних джерельних матеріалів вплив розділення Церков 1054 року на ситуацію в Київській Церкві, проаналізувати церковне та політичне життя в Україні із IX по кінець XIII століття. Дипломна праця складається із вступу, двох розділів та висновку.

Розділ 1 – «Трагедія розколу 1054 року» охоплює три підрозділи: «Взаємовідносини між Сходом і Заходом до 11 століття» – тут загалом показано умови, в яких перебувала середньовічна Церква, згадано постійну боротьбу між світською і церковною владами, розкрито передумови розколу.

«Візантійська Схизма» – коротко проаналізовано причини, які призвели до трагічної події 1054 року.

«Наслідки розколу» – висвітлено, хто і як спричинився до роз'єднання, чому відбувся розкол, і в яких історичних умовах він протікав?

У цьому розділі я намагався зрозуміти і показати історичне тло, на якому відбулась трагічна подія, а також ті події, які передували цьому.

Розділ 2 – «Наслідки для українського християнства». Цей розділ складається з трьох підрозділів:

«Специфіка київського християнства» – тут спробував проаналізувати, звідки на Русь прийшло християнство, за яких політичних умов відбулась подія хрещення, як народжувалося християнство між Римом і Константинополем.

«Перші Єпископи та київські митрополити й Собор 1051 року» – тут показано зачаткування єпископства, монастирів та вибори перших митрополитів з осідком у Києві. Описано перший український Собор нашої Церкви, де вибрано на митрополита українця, ченця Іларіона. А також Собор 1147 року і вибір Кліма Смолятича митрополитом.

«Київська Церква в період з XI по кінець XIII століття» — тут зображено життя Київської Церкви до кінця XIII століття, відлуння розколу на Україні.

З М І С Т

Вступ	3
Розділ 1. Трагічні події 1054 року	8
1.1 Взаємовідносини між Сходом і Заходом	8
1.2 Візантійська схизма – розкол	17
1.3 Наслідки розколу Церков	21
Розділ 2. Наслідки розколу для українського християнства	27
2.1 Специфіка київського християнства	27
2.2 Перші єпископи та Київські митрополити	36
2.3 Київська Церква до кінця XIII століття	48

Висновок	66
Список використаної літератури	69